



# KINCSES

## ERDÉLY FŐ VÁROSA

EGYED ÁKOS – KÁNTOR LAJOS

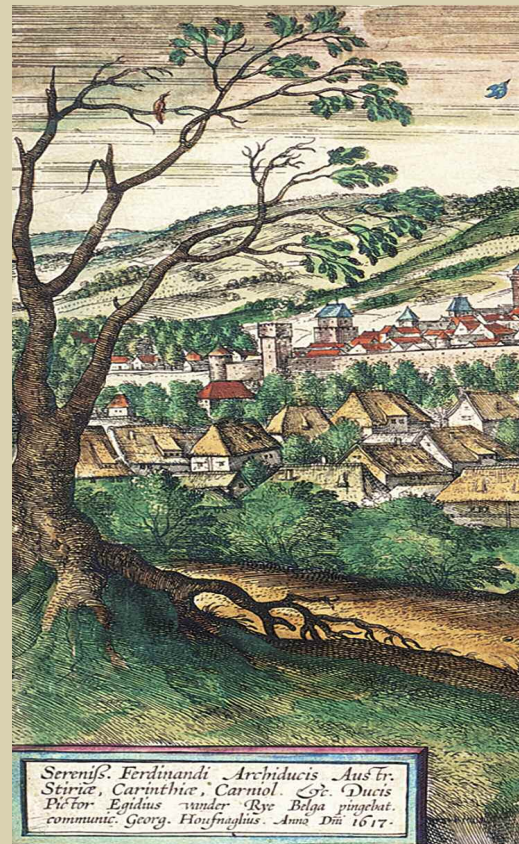
**H**unyadi Mátyás szülővárosának, Kolozsvárnak a nevét története során lakossága latinul, németül, románul egyaránt használta. Így a térképeken, kiadványokban fellelhető Claudiopolis, Klausenburg vagy Cluj ugyanúgy Kolozsvárt jelölte, mint az 1974. október 16-tól hivatalos név: Cluj-Napoca. Ez utóbbi arra utal, hogy a történeti hagyomány szerint a 2. század első negyedében Napoca néven római provincia székhelye volt. A magyar történelem több mint 1100 éve vonult be: honfoglalás kori sírokat a mai város több pontján találtak.

Több mint 70 országgyűlést tartottak itt, az elsőt 1466-ban. 1541-től az Erdélyi Fejedelemség első városa („civitas primaria”). Heltai Gáspár és Hoffgreff György 1550-ben a Kis-Szamos menti településen nyomdát alapít. 1568-ban Dávid Ferenc az unitárius egyház első püspöke – Kolozsvár máig az unitarizmus központja. Kolozsvár adja Erdélynek és a magyar történelemnek Bocskai Istvánt – a magyar tudomány és a világnak (két és fél századdal később) Bolyai Jánost. 1792-ben innen indul a hivatásos magyar nemzeti színjátszás. Katona József 1815-ben a kolozsvári Erdélyi Múzeum pályázatára írja meg a *Bánk bánt*. Folytathatjuk a felsorolást ide kapcsolódó résztörténetekkel, a Kolozsvári testvérekkel, Mártonnal és Györggyel, a prágai Hradsinban álló – másolatban Kolozsvárt is látható – Szent György bronz lovas szobor (1373) alkotóival, Bethlen Gábor fejedelemmel és Apáczai Csere Jánossal, Jósika Miklóssal és Brassai Sámuellel, Bánffy Miklóssal, Kós Károlyal

és Márton Áronnal. A két világháború közötti és a mai könyvkiadással, folyóiratokkal, kiváló festőművészekkel és grafikusokkal, a Kolozsvári testvérek szobrász utódaival, európai hírre jutott magyar színházzal, európai (sőt Amerikában folytatódó) filmkezdetekkel.

Amikor a 19. század nyolcvanas éveiben Kővári László, a város hűségese és építő kedvű történetkutatója könyvet írt Kolozsvár történetéről, igazi dilemmával került szembe: a szebb múltat vagy a kevésbé szép jelent állítsa munkája középpontjába? „*Sütkérezni az egykori kincses Kolozsvár tradíciói fényénél, vagy sírni, mint annyi Marius Carthago romjain*” – azóta is ez a két véglet szokta érdekelni Kolozsvár historikusait. Jakab Eleket is például, a város háromkötetes monográfiájának szerzőjét, aki nem kímélte a fáradságot, hogy a kincses jelző valódi hátterét feltárja, s rámutasson: bizony, a középkor végén s a kora újkorban kolozsvári polgárnak lenni kívánatos volt, rangot jelentett. Annyira azt, hogy vidéki nemesek egyre gyakrabban zörgettek kapuin bebocsátásért és letelepedésért. De csak akkor nyílt meg a zár, ha a nemesi státust a kérelmező hajlandó volt felcserélni a városi polgárával: adót fizetett, katonáskodott s alávetette magát a városi hatóságnak. Ennek fejében „*az országbeli uraknak, nemeseknek háznépét, magzatát, marháját, kiket hozzájuk behoznak zavaros időkben, őrzik mint magukat s oltalmazzák*”.

A „zavaros idők” pedig sokáig tartottak, s csak átmenetet képeztek a békésebb korszakok. De a történelem sze-



reti a paradoxonokat, ha a gazdaság lendülete hanyatlott is, a múzsák virágzása adott új rangot Kolozsvárnak. A 16. századtól iskolák szülőhelye, amelyekből főiskolai szintű kollégiumok nőttek ki, s ezek által Erdély szellemi fővárosává vált. És az is maradt a következő századokban. A 19. században az akadémiai jellegű Erdélyi Múzeum Egyesület (1859), a Ferenc József Tudományegyetem (1872) csak tovább növelte már rég kivívott szellemi rangját.

És ne feledkezzünk meg a kellemes Kolozsvárról. Nosztalgiaival tekintünk az öreg gesztenyefás sétaterre, a méltán híres botanikus kertre, két kaszinójára, az írók kávéházi találkozóhelyeire. S a város legendás fogadókészségé-

# CIVITAS PRIMARIA

# KOLOZSVÁR



re. Ahonnan a magyarországi és más országbeli vendégek szellemileg és érzelmileg feltöltődve tértek vissza hazájukba. Elég, ha Petőfi, Jókai, Táncsics Mihály, Eötvös József és Deák Ferenc kolozsvári látogatására és azok irodalmi emlékeire hivatkozunk. Vagy más példaként a híres román utazó, Dinicu Golescuru, aki nagy elismeréssel szólt a reformkori Kolozsvárról.

Az idő kereke azonban képes ellenkező irányba is fordulni. Kolozsvár az 1918–20-as hatalmváltozás után és főként az utóbbi fél évszázadban sokat veszített vonzásából. A román politika mindent elkövetett, hogy magyar jellegét, szellemi kisugárzását megszüntesse. És nem kis eredménnyel: a magyar-



ság aránya a korábbi 80%-ról 20% alá zsugorodott. A magyar intézmények száma is nagymértékben csökkent, de szellemi főváros jellegét és rangját őrzi mint történeti ereklyét s mint a jövő felé mutató lehetőséget.

A civilizációtörténészek olykor csillagrendszerhez hasonlítják a városok hálózatát. Mint a csillagok, a városok is keletkeznek, egy ideig tündökölnek, majd fényük halványul, esetleg eltűnik. Kolozsvár fénye sem a régi, de még nem hunyt ki. Ha nem is fénylő csillag, de hídszerepe most is megvan. Olyanszerűen, mint volt a Piski híd Bem tábornok stratégiájában: ha a híd elvész, Erdély is odatesz. Ezért adta ki a jelszót: „A hidat meg kell védeni.”

Van a városnak természetesen egy újabb kori, Trianonnal megelevenedő, román története is. Mint ahogy volt német múltja. Voltak, vannak átjárások, normális kapcsolatok. És konfliktusok, szép számban.

# TRANSYLVANIAE